

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

У статті висвітлено можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій та охарактеризовано електронні навчальні ресурси, що сприяють підвищенню якості навчання учнів на уроках української мови і літератури.

Бурхливий розвиток засобів інформатизації – комп’ютерів, комп’ютерних комунікацій та інших гаджетів – дав потужний поштовх появі нових технологій обробки, передачі, одержання і збереження інформації. Це, насамперед, відкриває нові можливості для застосування комп’ютерів у навчальному процесі сучасної школи.

Зараз інформаційні технології, увібравши в себе елементи різних методик – особистісно орієнтованого, розвивального, проектного навчання – є саме тим способом передачі знань, який відповідає якісно новому змісту навчання й розвитку учня. Сучасному вчителеві української мови і літератури вже недостатньо просто мати глибокі предметні знання, володіти практичними вміннями та навичками. Йому необхідно творчо використовувати матеріал у нестандартній змінній ситуації, виявляти конструктивність в організації і плануванні педагогічного процесу, бути здатним до обміну інформацією, комунікації, самостійного набуття необхідних для професійної діяльності знань, умінь, навичок.

Актуальність обраної теми визначається, у першу чергу, соціальним замовленням: наявність знань і вмінь щодо інформаційних технологій стає базовою вимогою до учня-випускника школи, а використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови і літератури надає великі можливості для навчання на якісно новому рівні. Про використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі, зокрема на уроках української мови і літератури, говорять і провідні освітянські документи, нормативно-правові акти, постанови, праці, рецензії та науково-теоретичні, методичні дослідження, праці, рекомендації, що свідчать про пильну увагу держави, науковців, психологів, методистів, а також учителів-практиків до цієї проблеми.

Вивченню особливостей застосування ІКТ у викладанні філологічних дисциплін присвячені окремі праці науковців О. Брацлавської, В. Воробцової, О. Пшеничникова, І. Радченко, Д. Рождественської, Н. Сороки, В. Уліщенко, А. Фіньков, Н. Хміль та ін.

Мета статті – окреслення можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення якості навчання учнів на уроках української мови і літератури.

* © Гримальська А. О.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Загальновідомо, що зацікавлений учень пізнає та засвоює матеріал набагато краще, ніж той, який не цікавиться змістом того, що вивчає. Ще К. Д. Ушинський зазначав: «Вчіть дитину яким-небудь п'яти невідомим йому словами, і він буде довго і марно мучитися над ними, але зв'яжіть з малюнками двадцять таких слів і – дитина засвоїть їх нальоту» [5]. ІКТ дає можливість впливати на всі канали сприйняття людини – зоровий, механічний, слуховий, емоційний. Відомо, що учень запам'ятовує 5% почутого і 20% побаченого, проте одночасне використання аудіо- і відеоінформації запам'ятовується до 40-50%. Мультимедіа ж, як один із електронних ресурсів, – це представлення об'єктів за допомогою фото, відео, графіки, анімації та звуку, що сприяє мотивації навчання, розвитку комунікативних здібностей, накопиченню знань, розвитку світогляду та інформаційної грамотності.

У зв'язку з модернізацією української освіти, головною метою на уроках української мови і літератури з використанням інтерактивних комп'ютерних технологій є підвищення ефективності навчання. Саме це сприяє новому підходу учителів-словесників до викладання предмета, що ґрунтується на використанні сучасного інформаційного середовища навчання. На уроці з використанням ІКТ учитель може виступати в ролі дизайнера, фасилітатора або менеджера, що, у свою чергу, створює умови для активної діяльності учня, а комп'ютер при цьому – це навчальний інструмент, засіб організації навчання, джерело інформації та банк довготривалого її збереження.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови і літератури має ряд переваг перед уже існуючими технологіями. Серед них такі як розвиток креативних, дослідницьких здібностей та інтелекту учнів, підвищення мотивації навчання, активізація пізнавальної діяльності та підвищення інтересу до предмета, диференціація та індивідуалізація процесу навчання, активізація самостійної діяльності учнів, орієнтація в інформаційних потоках оточуючого світу, розвиток умінь обмінюватися інформацією за допомогою сучасних електронних ресурсів, допомога вчителю в підвищенні рівня власної комп'ютерної грамотності. Використання ІКТ дозволяє реалізувати різні прийоми, урізноманітнити навчальний процес, зробити його більш привабливим, взяти до уваги потреби та інтереси суб'єкта навчання, рівень його підготовки, оперативно й цілеспрямовано контролювати роботу учнів. Крім того, інформаційно-комунікаційні технології, які застосовуємо на уроках української мови і літератури, створюють умови для розвитку вмінь та навичок, необхідних для життя, тобто формують ключові компетентності учнів, а саме:

- учні шукають, знаходять, обробляють, аналізують, систематизують інформацію (інформаційна компетентність);
- оволодівають досягненнями культури свого народу, і розуміють культуру інших (полікультурна компетентність);

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

– беруть активну участь в обговоренні проблеми (чують не тільки себе, а й інших, критично аналізують почуте й коректно відповідають (комунікативна компетентність);

– переборюють невпевненість, а за потреби беруть на себе відповідальність за виконання дорученої справи, уміють співпрацювати (соціальна компетентність).

– проєктують за потреби власну освітню траєкторію, визначаючи обсяг навчального матеріалу, планують і організують його вивчення (компетентність самоосвіти й саморозвитку).

Таким чином, уроки української мови і літератури з використанням ІКТ надають кожному школяреві, можливість самореалізації в пізнавальній та інших видах діяльності, створюють комфортні умови для самовизначення особистості в інформаційному суспільстві.

На уроках української мови і літератури з метою полегшити усвідомлене, неформальне отримання сталих знань учнями, зробити процес навчання творчим, цікавим, яскравим та якісним – естетизувати його можна, використовуючи такі інформаційні технології як: електронні підручники та презентації, статичні та динамічні таблиці, літературні портрети, тестові завдання, малюнкові диктанти, медіа-твори, віртуальні екскурсії, самодиктанти, медіа-уроки, відеоуроки, комп'ютерні та інтерактивні тренажери тощо.

Одним із широко відомих засобів ІКТ, використовуваних на уроках української мови, є комп'ютерні тренажери, основною метою яких є створення умов для відпрацювання навичок з вивченої теми. Цей електронний ресурс варто використовувати під час фронтальної та індивідуальної роботи з класом («Орфографічні п'ятихвилинки», «Орфографічний дуелі», «Літературне артрі», «Знайди помилку», «Літературна вікторина»). Популярним на уроках української мови серед учнів 5-6 класів є малюнковий диктант, де учні самостійно, з опорою на малюнок, а не на мовлення вчителя, пишуть словникові слова або слова з певною орфограмою чи граматичною ознакою з метою візуалізації правильної відповіді виконаного завдання.

Широкого практичного застосування на уроках мови набули динамічні та статичні таблиці. Динамічні таблиці цілком наочно, у динаміці, показують, які зміни відбуваються у словах і реченнях. За допомогою цього засобу учні усвідомлюють принцип дії того чи іншого правила, що сприяє активному навчанню мови. Потрібні елементи з'являються і зникають, рухаються, збільшуються, переміщуються, іноді зі звуковим чи анімаційним супроводом. Матеріал підбираємо з орієнтацією на асоціативне та образне мислення учнів, що дає змогу швидко запам'ятати та якісно застосовувати набуті знання. Статичні таблиці вчителі-словесники звикли мати в друкованому вигляді. Мультимедійна дошка дає змогу щоразу застосовувати сучасну за дизайном оригінальну таблицю чи схему. Крім того, до такої таблиці завжди можна щось уписати, щось у ній підкреслити

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

і цим самим активізувати увагу школярів. Дуже вдале використання таких таблиць у поєднанні з індивідуальними картками, у яких розміщено мовний матеріал для аналізу та схема відповідного мовного розбору.

У мультимедійному форматі досить вдало і ефективно представлена давно відома форма перевірки знань – самодиктант. На дошці – текст із пропущеними буквами та розділовими знаками – у кожного учня такий самий друкований текст. У процесі роботи учні мають пояснити вживання букв і розділових знаків, роблячи на дошці відповідні записи.

Ефективно та доцільно використовуємо електронні навчальні ресурси на уроках української літератури. Серед них найбільш вдалими є літературний портрет та віртуальні екскурсії. Літературний портрет – проект, що містить документи, фотографії, таблиці, ілюстрації, аудіо- та відеофрагменти, скомпоновані у хронологічному порядку, дає змогу найбільш повно і яскраво розповісти учням про життєвий і творчий шлях письменника чи поета. Яскравим пізнавальним матеріалом на уроках літератури є віртуальні екскурсії – розповіді з відео про музеї та історичні пам'ятки України. Завчасно розробляємо завдання й запитання до відеосюжету, організовуючи паралельно роботу учнів. Комп'ютер дає змогу розглянути об'єкт опису чи предмет розповіді загалом, скласти враження про нього, а також, якщо є потреба, показати об'єкт у фрагментах, акцентуючи увагу на деталях. Таким чином, віртуальна екскурсія знайомить учнів з Україною, її історією, природою, видатними людьми, розширює кругозір учнів, сприяє їхньому розвитку навіть в умовах, коли справжня екскурсія з певних причин неможлива. Відеосюжети можна використовувати, пропонуючи учням на їх основі виконати різноманітні завдання: скласти речення чи міні-твір за побаченим із використанням певних слів (фразеологізмів, синонімів, прикметників різних ступенів порівняння тощо) або синтаксичних конструкцій. Цей вид роботи значно поживляє урок, сприяє активному розвитку мовлення учня.

Усе більшої популярності в навчально-інформаційному середовищі набувають відео- та медіа-уроки, де сукупність мультимедійних прийомів сприяє повному розкриттю й усвідомленню учнями теми. Такі уроки – яскраві, динамічні та результативні. Як один із засобів особистісного навчання, вони розраховані на кожного учня окремо. Кожен епізод уроку в окремого школяра викликає особисті почуття, бачення в окремих його частинах цілого, захоплення й бажання знайти результат, відповісти на поставлені запитання. Такий урок не примушує, а заохочує, пробуджує інтерес, захоплює побаченим і власними перемогами, які здобуті на даному етапі чи на уроці. Медіа-уроки – емоційні, насичені різноманітністю і різноплановістю, тому, якою б складною не була б тема, вона стане цікавою школяреві, якщо навчальний матеріал на екрані представлений яскраво, зі звуком та іншими ефектами.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології відкривають для вивчення української мови і літератури нові можливості, а саме, якісне унаочнення через використання звуку та анімації, різноманітні прийоми візуалізації, інтенсифікацію та індивідуалізацію навчального процесу, доступ до літературних джерел, реальну комунікацію з носіями мови, запис та прослуховування власного мовлення. Поряд із значною інтенсифікацією навчально-пізнавальної діяльності комп'ютерна підтримка уроку мови і літератури надає можливість підвищити активність спілкування учнів і вчителя та учнів між собою. Крім цього, значно зростає роль учителя в управлінні навчально-пізнавальною діяльністю учнів, оскільки йому доводиться частіше обговорювати з вихованцями найрізноманітніші питання і проблемні ситуації, що виникають у процесі навчання, відповідати на запитання школярів під час виконання тренувальних вправ, кількість яких за умов використання інформаційно-комунікаційних технологій значно більша, тож навчання ефективніше, ніж при використанні традиційних підходів.

Література:

1. Інформаційні технології в навчанні. – К. : Видавнича група ВНУ, 2006. – 240 с.
2. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / За ред. О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2006.
3. Сороко Н. В. Реалізація діяльнісного підходу при комп'ютерному навчанні в умовах оновлення мовної освіти в Україні / За ред. В. Ю. Бикова, Ю.О.Жука. – К.: Атіка, 2004.
4. Дибкова Л. М. Інформатика та комп'ютерна техніка : Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 320 с.
5. Вовковінська Н. Корисні поради або «мультимедіа власними руками»/ Н. Вовковінська // Інформатика. – 2006. – №11(347). – С. 3-7.
6. Кувалдина Т. А. Тезаурус как дидактическое средство систематизации понятий курса информатика/ Т.А. Кувалдина // Информатика и образование. – 2003. – №11. – С. 2-5.
7. Смолянинова О. Г. Формирование информационной и коммуникативной компетентности будущего учителя на основе мультимедийных технологий / О. Г. Смолянинова // Информатика и образование. – 2002. – №9. – С. 116–121.

Чух Г. П.*

ІННОВАЦІЇ В РОБОТІ МЕТОДИСТА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

У статті проаналізовано інновації в роботі методиста, засоби формування позитивного іміджу методичної служби міста.

У процесі реформування освіти відбувається адаптація та приведення системи методичного супроводу діяльності педагога

* © Чух Г. П.